

Nr 57.

Ankom till riksdagens kansli den 6 maj 1920 kl. 6 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl.

I den till riksdagen den 7 januari 1920 avlätna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t i punkten 9 under elfte huvudtiteln föreslagit, att riksdagen måtte, i avbidan på den proposition angående pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl., som Kungl. Maj:t kunde komma att avlåta till riksdagen, för detta ändamål beräkna under elfte huvudtiteln ett *ordinarie* anslag av 120,000 kronor.

Sedermera har Kungl. Maj:t i en till riksdagen den 12 mars 1920 avlåten proposition, nr 382, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. införa ett kapitel innehållande särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag i sådant avseende, som avgivits av i statsrådsprotokollet omförmälda sakkunniga, med därvid av departementschefen gjorda erinringar;

dels medgiva, att utöver de i staten för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. uppförda medel må utgå av de under styrelsen för anstalten ställda medel ett årligt belopp av 5,000 kronor till gäldande av förvaltningskostnader samt av anstaltens medel ett belopp av högst 15,000 kronor till bestridande av organisationskostnader;

Bihang till riksdagens protokoll 1920. 8 saml. 42 häft. (Nr 57)

dels ock i riksstaten för år 1921 under elfte huvudtiteln uppföra såsom bidrag till pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. ett ordinarie anslag av 47,000 kronor.

Bankoutskottet får härmed avgiva utlåtande över ifrågavarande, till utskottet hänvisade framställningar.

Frågan om beredande av pensionsrätt åt befattningshavare vid hushållningssällskapen, vissa statsunderstödda föreningar för lantbruksnäringens befrämjande, skogsvårdsstyrelser och vissa undervisningsanstalter för lantbruket har, såsom departementschefen i åberopade statsrådsprotokollet erinrat, sedan flera år varit föremål för framställningar till Kungl. Maj:t och även för utredningar. Frågans lösning har fördröjts bland annat av den anledning, att den blivit beroende av det sätt, på vilket centraliseringen av det statsunderstödda pensionsväsendet skulle genomföras, om vilken centralisering 1912 års riksdag begärt utredning. Genom 1919 års lagtima riksdags bifall till Kungl. Maj:ts proposition om inrättande av en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl., vilken anstalt trätt i verksamhet den 1 januari 1920, har möjlighet beretts för dylik centralisering, i det att denna anstalts reglemente innehåller dels de allmänna pensionsbestämmelser, som ansetts böra gälla för alla till anstalten anslutna befattningshavare, dels de särskilda bestämmelser, som skola gälla för de olika grupperna av befattningshavare. När fråga uppstår om att staten skall bereda pension åt en ny grupp befattningshavare, kan detta alltså nu ske genom att låta densamma vinna inträde i denna anstalt på de särskilda villkor, som befinnas lämpliga för densamma.

Då sålunda ej längre centraliseringsfrågan utgjorde hinder för ordnande av ovannämnda befattningshavares pensionsfråga, begärde och erhöll chefen för jordbruksdepartementet den 17 oktober 1919 bemyndigande att tillkalla högst fem sakkunniga för utarbetande av förslag i fråga om ovannämnda befattningshavares pensionering. De sakkunniga hava den 21 februari 1920 avgivit sitt utlåtande, som bilagts propositionen.

De sakkunnigas förslag överensstämmer i tillämpliga delar huvudsakligen med bestämmelserna i reglementet för förenämnda pensionsanstalt.

Förslaget omfattar enligt § 69 befattningshavare hos följande huvudmän:

- a) hushållningssällskap och dem underlydande institutioner samt skogsvårdsstyrelser,
- b) lantbruksakademien, Sveriges utsädesförening, svenska mosskulturforeningen, kemisk-växtbiologiska anstalten i Norrbottens län,

c) statsunderstödda skolor för lantbruket och närstående näringar, därest skolans reglemente blivit av Kungl. Maj:t fastställt.

I fråga om befattningshavare hos i a) och b) nämnda huvudmän fordras det enligt § 5 i pensionsanstaltens reglemente, att befattningen skall vara på visst sätt reglerad och att regleringen godkänts av Konungen eller den myndighet Konungen förordnar. I följd härav hava de sakkunniga icke ansett nödigt eller lämpligt att uppräknade de befattningar, som skola kunna förenas med pensionsrätt. Det skall alltså stå öppet för dessa huvudmän att söka pensionsrätt för alla hos dem inrättade befattningar, men det kommer att bero på Konungens eller den av honom förordnade myndighetens prövning att avgöra, om befattningen, t. ex. med avseende på tjänstgöringens art och omfattning, är sådan, att dess reglering bör godkännas och sålunda innehavaren få pensionsrätt. Härigenom finnes det, men de sakkunniga, nödig garanti för att icke befattning med allt för ringa tjänstgöring eller sannolikt mindre varaktighet förenas med pensionsrätt.

Påpekas må, att de sakkunniga naturligtvis uteslutit befattningshavare (f. n. sekreteraren) vid lantbruksakademien, som har pensionsrätt enligt lagen om civila tjänst innehavares rätt till pension.

De skolor, som i c) avses, äro för närvarande: lantmannaskolor, lantbruksskolor, lantbruksskolor, lantbruksskolor för utbildande av lärarinnor, mejeriskolor, trädgårdsskolor och en torvskola. Endast föreståndare och fast anställda lärare, manliga och kvinnliga, skola äga pensionsrätt i anstalten. I fråga om dylika befattningshavare vid lantmannaskolor, lantbruksskolor och lantbruksskolor gäller, att 1919 års lagtima riksdag fastställt vissa minimiårslöner såsom villkor för att skolan skall få statsunderstöd. Därav följer enligt § 5 i pensionsanstaltens reglemente, att dessa befattningar ej behöva särskilt regleras för att förenas med pensionsrätt. Dock böra i reglementena för lantbruks- och lantbruksskolorna införas bestämmelser angående sättet för befattningshavares entledigande ävensom i författningarna angående statsunderstöd till dessa skolor stadgas skyldighet för fast anställd lärarpersonal att för åtnjutande av fastställda minimilöner tillhöra förenämnda pensionsanstalt.

Däremot fordras det enligt nämnda § 5 i fråga om övriga skolors föreståndare och lärare, att deras befattningar skola regleras, innan de kunna förenas med pensionsrätt. För dem finnes nämligen icke i författning bestämda minimiårslöner.

Lantmannaskolornas föreståndare och lärare äga nu pensionsrätt i dövstumläraernas pensionsanstalt. De sakkunnigas förslag innebär alltså,

att de skola överflyttas från nämnda pensionsanstalt till den nya pensionsanstalten.

I fråga om förslaget detaljbestämmelser rörande pensionsunderlag, pensionsålder och pensionsavgift m. m. ävensom rörande föreslagna övergångsbestämmelser tillåter sig utskottet att hänvisa till propositionen.

Över förslaget hava utlåtanden avgivits av *statskontoret, domänstyrelsen, lantbruksstyrelsen* och *styrelsen för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl.*

*Styrelsen för
statens anstalt
för pensionering av
folkskollärare
m. fl.*

Styrelsen för den nya pensionsanstalten har ingen annan erinran att göra mot de sakkunnigas förslag, än att den anser, att de nu ifrågasvarande skolornas lärarkår borde inordnas under kap. IV i pensionsanstaltens reglemente tillsammans med folkskollärare m. fl. lärargrupper. Styrelsen, som betonar önskvärdheten av att jämväl folkhögskolornas lärarkår överfördes från dövstumläraernas pensionsanstalt till den nya pensionsanstalten, framhåller, att, när så sker, det är sannolikt, att dessa lärare, som utgöra en lantmannaskolornas lärare mycket närstående grupp, komma att föras under kap. IV.

*Lantbruks-
styrelsen.*

Lantbruksstyrelsen uttalar i sitt yttrande starka betänkligheter mot att den reglering, som i fråga om en stor del av nu ifrågasvarande befattningar erfordras för erhållande av pensionsrätt, skall godkännas av lantbruksstyrelsen, i den mån befattningarna tillhöra dess förvaltningsområde. Härvid skulle nämligen lantbruksstyrelsen sannolikt i många fall komma att intaga en skiljedomares ställning i lönetvister mellan huvudmännen och befattningshavarna. Utom det att lantbruksstyrelsen som regel saknade ingående kännedom i de särskilda fallen om vederbörande befattningshavares arbetsuppgifter m. m., kunde denna anordning jämväl medföra den olägenheten, att lantbruksstyrelsen, som i regel hade att föreslå statsunderstöd åt huvudmännen, kunde vid beslut härom komma att på ett obehörigt sätt bliva bunden av tidigare meddelade beslut i fråga om godkännande av regleringar.

För egen del har departementschefen anfört, bland annat, följande:

*Departements-
chefen.*

»Liksom de i frågan hörda myndigheterna finner jag de sakkunnigas förslag utgöra en lycklig lösning av den föreliggande frågan. Såsom pensionsanstaltens styrelse framhåller, kunna visserligen

skäl anföras för att ifrågavarande skolors lärare föras till kap. IV, dit folkskollärare och andra lärare förts. Dock torde övervägande skäl tala för de sakkunnigas förslag att föra dem tillsammans med hushållnings-sällskapens befattningshavare, med vilka dessa lärare torde hava mera gemensamt än med folkskollärarna. För övrigt må framhållas, att då pensionsbestämmelserna icke bliva väsentligt olika, om dessa lärare höra till kap. IV eller kap. VII, så är denna fråga om deras placering icke av någon större betydelse. Om de skulle föras till kap IV, anser jag dock, att de manliga lärarnas pensionsålder borde, såsom de sakkunniga föreslå, bestämmas till 65 år (liksom för lärare vid kommunala mellan-skolor) och icke till 60 år (såsom för folkskollärare).

Vad angår lantbruksstyrelsens erinringar mot att regleringen av vissa befattningar enligt de sakkunnigas förslag skall godkännas av lantbruksstyrelsen, finner jag, vid det förhållande att motsvarande anordning införts beträffande åtskilliga befattningar, som enligt 1919 års lagtima riksdags beslut beviljats anslutning till den nya pensionsanstalten, mig icke kunna fästa avseende vid desamma. Enligt min mening har lantbruksstyrelsen överdrivit de svårigheter, som anordningen kan komma att medföra för lantbruksstyrelsen. Så lär av densamma icke kunna följa, att lantbruksstyrelsen skulle komma att bliva skiljedomare vid lönetvister mellan huvudman och befattningshavare. Det beror nämligen enligt pensionsanstaltens reglemente på huvudmannen ensam, om han vill anmäla dylik befattning till reglering, och sådan anmälan kommer väl därför ej att göras, med mindre överenskommelse träffats med befattningshavaren om löneförmånerna. Dessas storlek har för frågan om regleringens godkännande ingen annan betydelse, än att godkännande bör vägras, om avlöningen är så ringa, att befattningen uppenbarligen endast är en bisyssla, och densamma icke är förenad med annan befattning, som av samme eller annan huvudman anmäles till reglering. Ej heller kan jag inse, hur ett godkännande av befattningarnes reglering skulle kunna obehörigt binda lantbruksstyrelsen vid bedömande av frågan om statsunderstöd åt huvudmannen. Äro befattningarna reglerade, så är ett av villkoren för statsunderstödet uppfyllt, men lantbruksstyrelsen har full frihet att bedöma om huvudmannen i övrigt är förtjänt av statsunderstöd.»

Såsom i det föregående erinrats, beslöts vid 1919 års lagtima riksdag på Kungl. Maj:ts förslag upprättandet av en statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. och har denna anstalt trätt i verksamhet med ingången av år 1920. Från och med innevarande år före-

finnes alltså en central pensionsanstalt, i vilken bland annat kommunalt anställda veterinärer redan medgivits rätt att inträda och i vilken, på sätt i statsrådsprotokollet erinrats, även andra grupper av befattningshavare kunna på särskilda villkor inordnas. I anslutning härtill hava de sakkunniga nu utarbetat förslag, innefattande beredande för här ifrågasvarande tjänstemannagrupper av rätt till inträde i nämnda pensionsanstalt.

Vid granskning av det i sådant avseende upprättade förslaget har utskottet icke haft anledning till erinran mot detsamma.

Vidkommande de av förslaget föranledda kostnaderna, hava de sakkunniga beräknat statens årliga bidrag till tjänstepensionsavgifterna till ungefär 30,000 kronor och statens engångskostnad för tjänstepensionerna till 1,600,000 kronor, vilken senare, då endast räntan på detta belopp behöver gottgöras pensionsanstalten, motsvarar en årlig utgift av 64,000 kronor.

Då emellertid det icke vore att vänta, att under år 1921 mer än en del av ifrågasvarande befattningshavare kunna komma att vinna inträde i pensionsanstalten, hava de sakkunniga ansett, att statens kostnader för år 1921 kunna beräknas till hälften av ovan angivna belopp eller 15,000 resp. 32,000 kronor. I enlighet härmed har Kungl. Maj:t för ändamålet å 1921 års stat såsom ordinarie anslag äskat ett belopp av 47,000 kronor. Utskottet har icke funnit något att erinra häremot.

De ökade förvaltningskostnaderna för pensionsanstalten samt organisationskostnaderna torde, såsom anstaltens styrelse föreslagit, böra bestridas av anstaltens medel.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition, må

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i reglementet för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. införa ett kapitel innehållande särskilda bestämmelser angående befattningshavare hos hushållnings-sällskapen m. fl. i huvudsaklig överensstämmelse med det förslag i sådant avseende, som avgivits av i statsrådsprotokollet omförmälda sakkunniga, med därvid av departementschefen gjorda erinringar;

dels medgiva, att utöver de i staten för statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. uppförda medel må utgå av de under styrelsen för an-

stalten ställda medel ett årligt belopp av 5,000 kronor till gäldande av förvaltningskostnader samt av anstaltens medel ett belopp av högst 15,000 kronor till bestridande av organisationskostnader;

dels ock i riksstaten för år 1921 under elfte huvudtiteln uppföra såsom bidrag till pensionering av vissa befattningshavare hos hushållningssällskapen m. fl. ett ordinarie anslag av 47,000 kronor.

Stockholm den 6 maj 1920.

På bankoutskottets vägnar:

MALTE SOMMELIUS.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:

av första kammaren: herrar *Lindley, Öhngren, Rosling, Enhörning, Söderbom, Svenson* i Eskhult och *Malmberg* samt

av andra kammaren: herrar *Jonsson* i Gumboda, *Borg, Sommelius, Edbom, Wikström, Borggren, Bäcklund* och *Lindvall*.